

Systeminen lastensuojelun perhehoito Etelä-Pohjanmaalla

**Perhehoidon kehittäminen Etelä-Pohjanmaan Lape-
hankkeessa syksy 2017-syksy 2018**

**Noora Aarnio, hanketyöntekijä, Etelä-Pohjanmaan Lape-hanke, Erityis- ja
vaativan tason palvelut**

Heidi Pakkala, hanketyöntekijä, Eskoon osahanke

Sisällys

1. KEHITTÄMISTYÖN RAKENNE JA PROSESSI	4
1.1 LASTEN JA PERHEIDEN YKSILÖLLISIIN TARPEISIIN VASTAAVA PERHEHOITO.....	4
1.2 KEHITTÄMISTYÖN RAKENNE JA PERHEHOIDON TOIMINTAOHJE	4
1.3 KEHITTÄMISTYÖN SISÄLLÖT	5
1.4 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI.....	6
2. LASTENSUOJELUN PERHEHOIDON NYKYTILA ETELÄ-POHJANMAALLA	6
3 PERHEHOIDON ERI OSAPUOLET ASiantuntijoina	9
3.1 LAPSET JA NUORET ASiantuntijoina	10
3.2 SOSIAALITYÖN, KOULUN JA VARHAISKASVATUKSEN TUKI JA YHTEISTYÖ.....	10
3.3 SYNTYMÄPERHEEN KANSSA TEHTÄVÄ TYÖ	11
3.4 SIIJAISARUSTEN TUKI	14
3.5 PERHEHOITAJAN TUKI.....	15
3.6 SUKULAISIIJOITUKSET	17
4 SYSTEMINEN PERHEHOITO ETELÄ-POHJANMAALLA	19
4.1 PERHEHOIDON KANSALLINEN TOIMINTAOHJE TOIMINTAA OHJAAMASSA	19
4.2 LAPSIKESKEISEN SUHTEITA VAHVISTAVAN PERHEHOIDON VARMISTAMINEN JA TOIMIJOIDEN ROOLIT.....	19
4.3 PERHEHOIDON PROSESSI TULEVAISUUDESSA	20
4.4 PERHEHOIDON RAKENNE TULEVAISUUDESSA	21
5. MAAKUNNALLISEN PERHEHOIDON KÄYNNISTÄMISEN ASKELMERKIT ETELÄ-POHJANMAALLA LAPE-HANKKEEN JÄLKEEN	22
5.1 SUOSITUKSET KEHITTÄMISTYÖN TULOSTEN PERUSTEELLA MAAKUNNALLISEN PERHEHOIDON MUODOSTAMISTA VARTEN	22
5.2 ENSIASKELEET MAAKUNNALLISEN PERHEHOIDON MUODOSTAMISELLE	24
LÄHTEET	24
LIITE 1 KYSYMYKSIÄ SIIJAISPERHEIDEN REKRYTOINTIIN	25

Perhehoidon kahden työryhmän jäsenet ovat osallistuneet tämän raportin sisältöjen laatimiseen. **Minna Savioja ja Milla Höykinpuro** ovat osallistuneet myös kirjallisen muodon jäsentämiseen.

Maakunnallinen perhehoidon työryhmä (rakenteet):

Janne Pajaniemi	Seinäjoki
Harri Lintala	Seinäjoki
Johanna Lamminen	Lapua
Tytti Luoto	Ilmajoki
Merja Latvala	Isokyrö
Jaana Rasi	KuusSote
Terhi Järvi	Kuntayhtymä Kaksineuvoinen
Esko Kiviniitty	LLKY
Paula Uusi-Hakala	LLKY
Sirpa Tuomela-Jaskari	Järvi-Pohjanmaa
Noora Aarnio	LAPE
Heidi Pakkala	LAPE/Eskoo (siht.)
Anne Leinonen	JIKky
Elise Lepistö	JIKky
Satu Mäki-Fossi	LAPE

Lastensuojelun perhehoidon työryhmä (sisällöt):

Minna Savioja, puheenjohtaja	EP:n perhehoitajat
Eija Ylä-Liedenpohja	EP:n perhehoitajat
Noora Aarnio, siht.	Lape – hanke
Heidi Pakkala	Lape – Eskoo
Sari Sauramäki	Seinäjoen kaupunki
Milla Höykinpuro	Familiar
Sanna Leppälä	Leppälän perhekoti
Anu Huovinen	Pelastakaa lapset
Riikka-Patricia Haapajoki	Lapua
Johanna Lamminen	Lapua
Hillevi Penninkangas	Kuusote
Sisko Ala-Kurikka	JIK
Mila Vuorela	Nuorten ystävät
Sari Leskinen	PKS
Elina Anttila-Varpula	Kuusote
Susanna Jokela	Järvi-Pohjanmaa

1. Kehittämistyön rakenne ja prosessi

1.1 Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito

Lastensuojelun perhehoidon kehittämistyön pohjana on käytetty THL:n mallinnusta: [Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito](#) (Heino & Säles 2017), joka on koko Lape-hankkeessa perhehoitoa koskevan kehittämistyön taustalla. Mallinnus on muodostettu yhteiskehittämisen keinoin, mikä tarkoittaa sitä, että asiakkaat, ammattilaiset ja tutkijat asettuvat tasavertaisina kehittämään palveluita. Myös Etelä-Pohjanmaan Lape-hankkeessa on hyödynnetty yhteiskehittämisen menetelmää perhehoidon kehittämisessä. Prosessin vaiheissa on pyydetty näkökulmia lapsilta, nuorilta, sijaissisarista ja perhehoitajilta. Yksityiset ja julkiset perhehoitoa toteuttavat tahot ovat työryhmissä jakaneet tietoa keskenään yhteisen oppimisen merkeissä. Yhteiskehittämispäiviä on ollut yksi. THL:n ja SoNETBOT-NIA:n kanssa yhteistyössä järjestettiin yhteiskehittämispäivä Seinäjoella 31.10.2017. Perhehoidossa oleville lapsille ja perhehoitajille järjestettiin toinen Pelastakaa lapset ry:n ja Seinäjoen sijaishuollon tiimin kanssa 3.11.2018.

THL:n perhehoidon mallinnus on kokonaisvaltainen lapsikeskeinen perhehoidon tuen antamisen malli, joka perustuu perhehoidon osapuolten luottamukseen, vuorovaikutukseen ja yhdessä tekemiseen. Tukirakenteissa on perhehoidon moniammatillinen tiimi, josta saa tukea perhehoitaja, perhehoitoon sijoitettu lapsi ja sijaissisar. Koulu ja varhaiskasvatus ovat tiiviisti mukana perhehoidossa olevan lapsen elämässä. Syntymäperheet huomioidaan koko sijoituksen ajan ja heille on tarjolla riittävät laadukkaat tuen muodot. Sijoitusprosessi on laadukas ja tukea on saatavilla koko sijoituksen ajan. Ennakkovalmennus on tärkeä osa sijoitusta ja valmennus jatkuu koko sijoituksen ajan. Erityisesti huomioidaan eri osapuolten muutosvaiheet, jotta voitaisiin vähentää sijaishuollon muutoksia. (Heino & Säles 2017.)

Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito:

Kuvio 3. Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava laadukas perhehoito.

1.2 Kehittämistyön rakenne ja perhehoidon toimintaohje

Etelä-Pohjanmaan Lape-hankkeessa perhehoidon kehittämisessä on toiminut kaksi työryhmää: Perhehoidon maakunnallinen työryhmä ja Lastensuojelun perhehoidon työryhmä. Las-

tensuojelun perhehoidon työryhmä on keskittynyt perhehoidon sisältöihin ja maakunnallinen työryhmä rakenteisiin.

Maakunnallisessa työryhmässä on ollut mukana myös vammaisten henkilöiden ja ikäihmisten perhehoidon edustajia. Tässä työryhmässä on pohdittu yhteisen perhehoidon toimintaohjeen laatimista Etelä-Pohjanmaalla kaikille perhehoitoa tuottaville tahoille. Perhehoito määritellään hoidettavan tarvitseman huolenpidon ja hoivan järjestämiseksi perhehoitajan tai perhehoidettavan kotona. Perhehoito sopii kaikenikäisille ja se voi olla pitkäaikaista, tilapäistä tai osavuorokautista. (Perhehoitolaki 2015 3§) Perhehoitoa voidaan järjestää lastensuojelulain (417/2007), kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) ja vammaispalvelulain (380/1987). Perhehoitoa voidaan järjestää myös sosiaalihuoltolain (1301/2014) nojalla, mikä tarkoittaa ikäihmisille tarjottavaa perhehoitoa. Vaikka perhehoitolaki on kaikille sama, on Etelä-Pohjanmaalla päädytty kansallisen ohjauksen mukaisesti käsittelemään eriytetysti eri perhehoidon kohderyhmiä. Lastensuojelun perhehoito perustuu pitkäaikaiselle hoidolle ja kasvatukselle ja sen taustalla on juridinen vahvasti itsemääräämiskeuteen vaikuttava päätös. Ikäihmisten ja vammaisten henkilöiden perhehoito puolestaan keskittyy lyhytaikaiseen tukeen tai hoivaan, joka on tahdonmukaista.

Lastensuojelun perhehoidosta laaditaan kansallinen toimintaohje, joka tulee maakunnallistaa paikallisten tarpeiden mukaisesti. Tämä raportti toimii pohjana lastensuojelun perhehoidon toimintaohjeen maakunnallistamisessa. Vammaisten henkilöiden perhehoidon toimintaohje on laadittu Eskoon Lape-osahankkeen vetämänä. Ikäihmisten palveluissa on jo olemassa toimintaohje Suupohjassa, jossa on ikäihmisten perhehoidon koordinaattori.

Tässä raportissa perhehoidolla tarkoitetaan lastensuojelun perhehoitoa. Perhehoidon maakunnallinen työryhmä on muuttunut Lape-hankkeen aikana Maakunnalliseksi sosiaalihuollon ja lastensuojelun johtavien viranhaltijoiden työryhmäksi ja mukana ovat kaikki johtavat viranhaltijat Etelä-Pohjanmaalta. Tämä työryhmä jatkaa maakunnallisen perhehoidon kehittämistä Etelä-Pohjanmaalla SyTy-hankkeen myötä.

1.3 Kehittämistyön sisällöt

Lastensuojelun perhehoidon työryhmässä on käsitelty Perhehoidon mallinnuksen teemoittelun mukaisesti sisältöjä. Teemat ovat olleet:

- koulu ja varhaiskasvatus (vier. Christine Väliavaara, Pesäpuu)
- syntymäperheen kanssa tehtävä työ (kokemusasiantuntijat + hoitotahoja)
- sijaissisarusten tuki (vastuussa Heidi Pakkala)
- perhehoitajan tuki (vastuussa Riikka-Patricia Haapajoki)
- sukulasisijoitukset (vier. Jaana Pynnönen, Pesäpuu)
- lasten ja nuorten osallisuus (vier. Anu Huovinen, Pelastakaa lapset)
- systeeminen perhehoito, kooste

Työryhmäläiset ovat osallistuneet teemojen käsittelyn suunnitteluun ja lisäksi ryhmässä on käynyt luennoitsijoita Pesäpuulta ja Pelastakaa lapsilta. Lisäksi perhehoidossa olevia lapsia ja sijaissisaruksia on haastateltu ja käsitelty heidän tuottama tieto työryhmässä. Myös perhehoitajia on haastateltu ja käsitelty tieto työryhmässä. Seinäjoen kaupunki on järjestänyt yhteistyössä Pelan ja Etelä-Pohjanmaan Lape-hankkeen kanssa kehittämispäivän perhehoidossa oleville lapsille ja perhehoitajille.

Tietopohjaisuus on ollut työryhmän tavoitteena. Osana maakunnallisen perhehoidon työryhmän toimintaa hanketyöntekijät ovat tehneet maakunnallisen perhehoidon kyselyn, jonka tulokset ovat tässä raportissa. Perhehoidon mallinnuksen teemojen lisäksi ryhmässä on perehdytty kouluterveyskyselyyn:

- Sijoitettujen lasten kouluterveyskysely 2017 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-903-3>.

1.4 Kehittämistyön prosessi

Perhehoidon kehittäminen on aloitettu SONetBOTNIAn ja THL:n järjestämässä yhteiskehittämispäivässä Seinäjoella. Myös Etelä-Pohjanmaan Lape-hanke osallistui päivän järjestelyihin. Hanketyöntekijä on haastatellut perhehoidossa olevien lasten ja nuorten näkemyksiä ja osa nuorista osallistui myös yhteiskehittämispäivään kertoen siellä näkemyksistään perhehoidossa. Näkemykset on koottu tähän raporttiin. Yhteiskehittämispäivästä tiedotettiin laajasti ja sen jälkeen kokoonnuttiin lastensuojelun perhehoidon työryhmään. Työryhmä otti käsiteltävään perhehoidon mallinnuksen teemoja. Työryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin Pohjanmaan perhehoitoliiton puheenjohtaja Minna Savioja ja jäsenet koottiin julkisista, yksityisistä ja järjestöjen perhehoitoa tarjoavista tahoista. Työskentelyssä on pyritty huomioimaan kaikki perhehoidon piiriin kuuluvat osapuolet. Kehittämistyön aikana hanketyöntekijä on osallistunut Lastensuojelun kansalliseen kehittäjäverkostoon, jossa on voinut saada tietoa perhehoidon kehittämisestä kansallisesti ja muilla seuduilla.

Kehittämisprosessi:

kevät 2017 Seinäjoen kaupungin perhehoitajien tapaamiseen osallistuminen (Lape-sisällöt)

syksy 2017 2 krt (yht. 5 lasta) perhehoitoon sijoitettujen lasten haastattelut

syksy 2017 Yhteiskehittämispäivä Seinäjoella 31.10.2017 THL, SonetBotnia ja Lapehanke, kehittämispäivässä mukana osa haastatelluista lapsista

syksy 2017-syksy 2018 8 krt Lastensuojelun perhehoidon työryhmän (sisällöt) kehittämisprosessi (teemat: koulu ja varhaiskasvatus/syntymäperheen kanssa tehtävä työ/sijaissisarusten tuki/perhehoitajan tuki/sukulasisijoitukset/Lasten ja nuorten osallisuus/systeeminen perhehoito kooste/arviointi)

kevät 2017-syksy 2018 5 krt Perhehoidon maakunnallinen työryhmä (rakenteet).

kevät 2018 Perhehoidon kysely kuntiin ja kuntayhtymiin (ml. ikäihmisten ja vammaisten henkilöiden perhehoito)

syksy 2017-syksy 2018 Kansallisiin lastensuojelun kehittäjäverkoston tapaamisiin osallistuminen

Kevät 2018 Perhehoidon sijaissisarusten haastattelu 2 krt (yht. 2 lasta)

Syksy 2018 Seinäjoen kaupungin perhehoidossa olevien lasten yhteiskehittämispäivä 3.11.2018

Syksy 2018 Pelastakaa lapset ry:n tuottama esite yhteiskehittämispäivästä

Syksy 2018 Raportti: Systeeminen perhehoito Etelä-Pohjanmaalla

2. Lastensuojelun perhehoidon nykytila Etelä-Pohjanmaalla

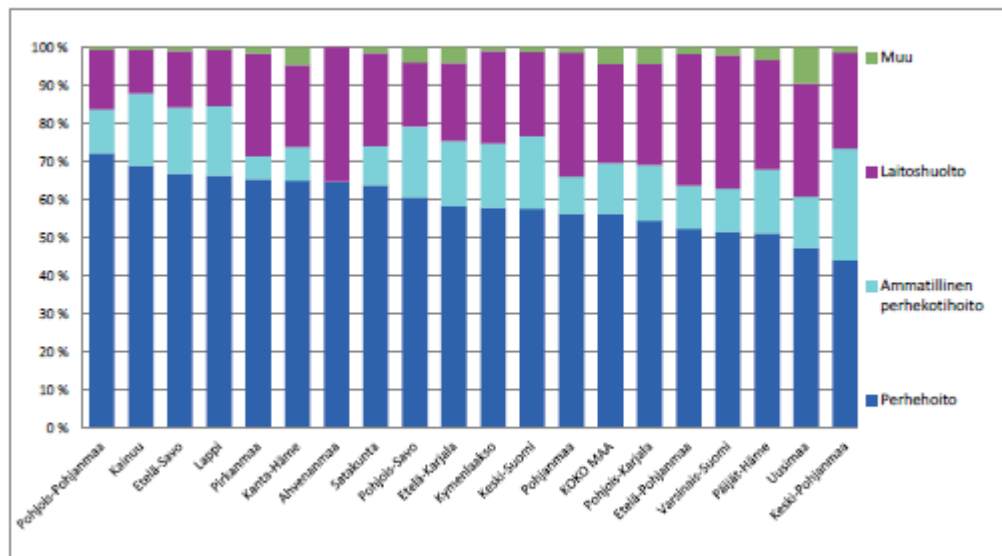
Etelä-Pohjanmaan Lape-hankkeessa päädyttiin selvittämään, mikä on nykytila eri perhehoitomuotojen suhteen ja voitaisiinko niille luoda yhteneväisiä rakenteita ja ohjeistuksia. Tammihelmikuussa 2018 tehtiin Webropol-kysely kuntien ja yhteistoiminta-alueiden johtaville viranhaltijoille. Tavoitteena oli kerätä kattavasti tietoa lastensuojelun, ikäihmisten ja vammaispalveluiden perhehoidosta maakunnallisen toiminnan suunnittelun evääksi. Kyselyyn vastasivat: Seinäjoki (2), Isokyrö (2), LLKY (2), Järvi-Pohjanmaan perusturva (2), Ilmajoki, Kuntayhtymä Kaksineuvoinen (2). Myöhemmin päädyttiin kuitenkin siihen, että lastensuojelun perhehoidossa on syytä liittyä kansallisen toimintaohjeen laadintaan.

Etelä-Pohjanmaan perhehoitoa koskevassa kehittämisessä on huomioitu se seikka, että Etelä-Pohjanmaalla korostuu laitoshoidon osuus suhteessa perhehoitoon, 52% huostaan ote-

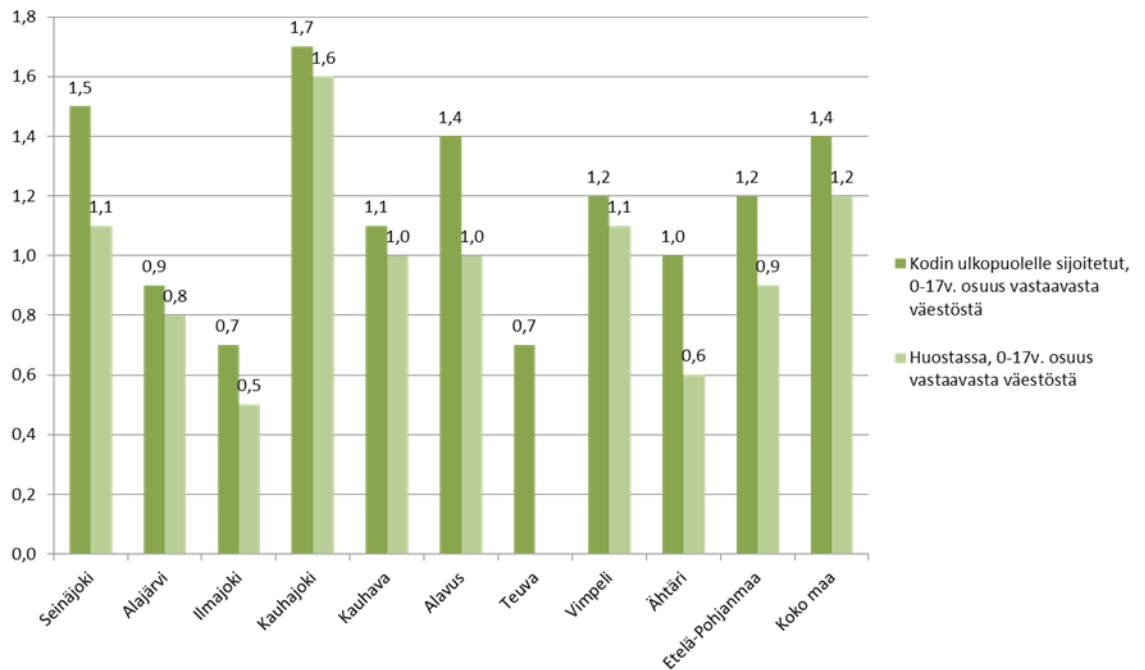
tuista lapsista ja nuorista on sijoitettuna perhehoitoon. Esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla vastaava luku on yli 70%. Perhehoidon kehittämiseksi on siis tarve Etelä-Pohjanmaalla.

Huostassa olleet lapset sijoitusmuodon mukaan maakunnittain (THL):

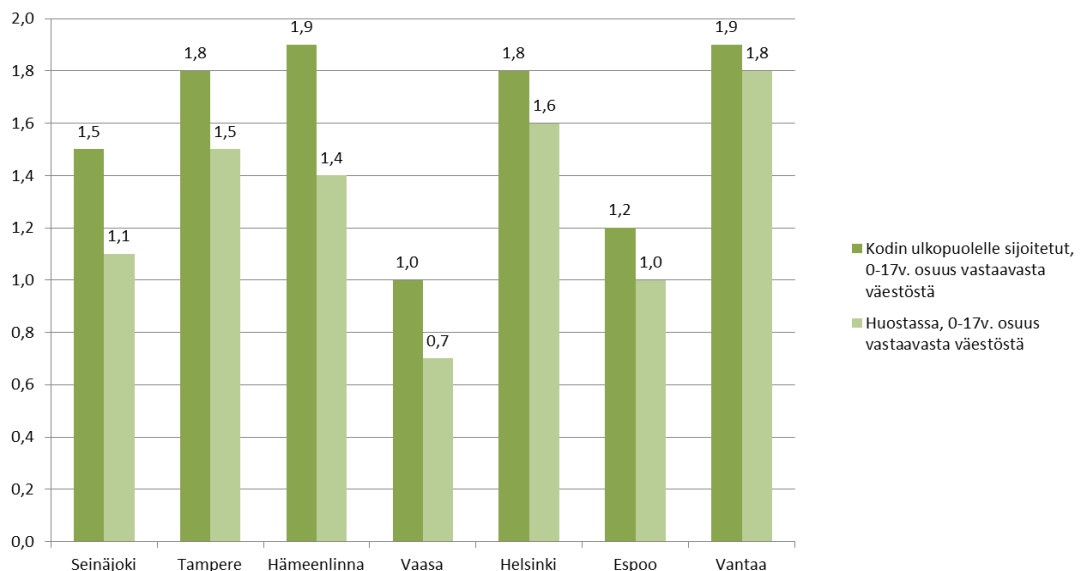
Kuvio 6. Huostassa olleet lapset sijoitusmuodon mukaan maakunnittain 31.12.2017, % (N=8 962)

Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret viimeisimmän sijoitustiedon mukaan (2017), Etelä-Pohjanmaa (THL):

Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret viimeisimmän sijoitustiedon mukaan (2017), vertailukaupungit (THL):

Lastensuojelun perhehoitoa järjestetään vain Seinäjoella omana toimintana. Neljän (Isokyrö, Järvi-Pohjanmaan perusturva, Kuntayhtymä Kaksineuvoinen ja Seinäjoki) vastaajan joukosta Pride-koulutuksen saaneen perhehoitajan hoidossa oli kyselyhetkellä 61 lasta, jotka olivat Seinäjoen sijoittamia lapsia. Kaikissa kunnissa tehtiin myös läheisverkostosijoituksia, kyselyhetkellä vastanneista läheisverkostosijoituksia oli yhteensä 25. Yksityisten toimijoiden sijoittamia

lapsia oli kyselyhetkellä maakunnassa 26. Kyselyyn eivät kuitenkaan vastanneet kaikki kunnat ja kuntayhtymät.

Seinäjoella käytetään ennakkovalmennuksena Pride-valmennusta. Nuorten ystävien kautta saatavaa perhehoitoa käytetään eniten ostopalveluna ja heillä on myös käytössä Pride-valmennus. Perheitä valmennetaan myös yksilövalmennuksena joko julkisena toimintana tai ostopalveluna. Seinäjoella perhehoitoa järjestetään omana toimintana (kyselyhetkellä 52 lasta), ostopalveluna (8 lasta) sekä läheisverkostosijoituksina (18 lasta). Perhehoidossa on oma sosiaalityöntekijä, joka ei toimi lasten asioista vastaavana sosiaalityöntekijänä. Toimeksiantosopimukset tarkistetaan kerran vuodessa. Palkkioiden maksuluokille on olemassa kriteerit ja perusteena ovat: Kelan vammaistuki, sosiaalityöntekijän esitys tai jälkihuollossa olevan lapsen/nuoren jälkihuollon suunnitelma. Valvontaa toteuttaa pääsääntöisesti perhehoidon sosiaalityöntekijä, tarvittaessa lastensuojelujohtaja ja/tai sosiaalityön tulosaluejohtaja. Perhehoitajista on rekisteri. Tukimuotoina perhehoitajille tarjotaan: Koulutus/valmennus, työnohjaus, hyvinvointi- ja terveystarkastukset, perhetyö, perhehoidon vastuusosiaalityöntekijä, virkistystoiminta, tukiperhe (jos löytyy). Pohdittavaksi asiaksi on noussut perhehoitajien tuen vastaanottamisen velvoite.

Etelä-Pohjanmaalla oli vaihtelevia käytänteitä ja palkkiot ja kulukorvaukset vaihtelivat lastensuojelun perhehoidossa. Kuntayhtymä Kaksineuvoinen on laatinut perhehoidon toimintaohjeen. Muilla vastaajilla sitä ei ollut laadittu. Muissa kunnissa perhehoitajista ei ollut erillistä rekisteriä vaan tiedot perhehoitajista olivat lapsen asiakirjoissa. Valvontaa suorittavat lapsen asioista vastaavat sosiaalityöntekijät ja johtavat viranhaltijat. Perhehoitajien tuki toteutui vaihtelevasti, ennakkovalmennus ja työnohjaus toteutuivat kaikilla vastaajilla.

Kehittämiskohteita kyselyn perusteella:

- Perhehoidon valvonnan osalta yhtenevät käytänteet koko maakunnan alueella.
- Kunnalla/yhteistoiminta-alueella pitäisi olla tieto alueellaan toimivista perhehoitajista.
- Omavalvontasuunnitelmat perhehoitajien täytettäväksi.
- Perhehoidon sosiaalityöntekijät perhehoitoon, mitoitus velvoittavaksi.
- Kansalliset ohjeet ja asiakirjat ohjaamaan työtä.
- Yhtenäinen ohjeistus koko maakunnassa sis. hoito-, kulu- ja käynnistämiskorvaukset ja niihin liittyvät sisällöt sekä muu ohjeistus: mm. koulutuksen, työnohjauksen, vertaistuen osalta
- Yhtenäinen perhehoidon malli, jolloin myös tuki perhehoitajille saataisiin riittäväksi.
- Keskustelu tuen vastaanottamisen velvoittavuudesta.

3 Perhehoidon eri osapuolet asiantuntijoina

Etelä-Pohjanmaan Lape-hanke on pyrkinyt ottamaan huomioon kaikkien toimijoiden tiedon ja osallisuuden kehittämistyön aikana. Erityinen huomio on suunnattu lasten tuottamaan tie-

toon ja lasten osallisuuden parantamiseen. Lasten tuottama tieto on käsitelty työryhmissä ja tässä raportissa. Tarkoituksena on ollut harjoitella lasten tuottaman tiedon vastaanottamista, lasten toimijuuden tukemista ja tiedon jalostamista toiminnaksi.

Etelä-Pohjanmaan julkisilla toimijoilla ei ole juurikaan kokemusta lastensuojelun kokemustiedon hyödyntämiseen. Yksityiset järjestöillä ja yrityksillä on osallisuuteen ja tiedontuotantoon liittyviä rakenteita ja osaamista. Ongelmana on ollut se, ettei ryhmätoimintaan ole saatu aina osallistujia. Sosiaalityöntekijät tarvitsevat paljon tietoa osallisuuden tärkeydestä ja sen eri muodoista ja mahdollisuuksista.

3.1 Lapset ja nuoret asiantuntijoina

Etelä-Pohjanmaan Lape-hankkeen toimesta on haastateltu perhehoidossa olevia lapsia ja nuoria lokakuussa 2017. Haastattelut toteutettiin siten, että muutamille halukkaille lapsille ja nuorille välitettiin etukäteen kysymyksiä, joita he saivat pohtia ja tämän jälkeen hanketyöntekijä kävi tapaamassa heitä kaksi kertaa. Ensimmäisellä kerralla pohdittiin yhdessä lasten kanssa, mitkä kysymykset voisivat olla tärkeitä ja millaisia termejä tulisi käyttää. Toisella kerralla käytiin suunnitelman pohjalta keskustelu.

Lisäksi järjestettiin perhehoidossa olevien lasten yhteiskehittämispäivä Seinäjoen sijaishuollon ja Pelastakaa lapset ry:n toimesta. Etelä-Pohjanmaan Lape-hanke kustansi tämän hankkeen. Tavoitteena on jalkauttaa Seinäjoen sijaishuollon sosiaalityöntekijöille yhteiskehittämisen menetelmä sekä tarjota perhehoidossa oleville lapsille ja perhehoitajille kokemus kuuluksi tulemisesta. Päivä toteutettiin 3.11.2018 ja sen perusteella Pelastakaa lapset laativat lasten tuottamia ohjeita hyvään perhehoitoon. Lasten näkökulmasta tärkeitä on yhdessä tekeminen ja tavalliset arjen asiat. Myös sosiaalityöntekijöiltä toivottiin yhteistä tekemistä keskustelun lisäksi.

Haastateltujen lasten ja nuorten sekä kehittämispäivään osallistuneiden lasten näkemykset on kerätty tämän raportin loppuun huomioon otettaviksi teeseiksi lastensuojelun perhehoidon järjestämisessä. Perhehoidon järjestämisessä kannattaa huomioida myös Pesäpuu ry:n tuottamat Lasten laatusuosituksot perhehoitoon: [Tavallista arkea, kilttejä aikuisia](#). Tässä suosituksessa tulivat esille tavalliset arjen asiat: yhdessä olo, leikkimisen tärkeys ja hellyys. Lisäksi Pesäpuussa on kehitetty pienten lasten osallisuutta [kirahvi-ryhmissä](#).

Haastateltujen perhehoidossa olevien lasten ja nuorten puheissa korostui syntymävanhempien kunnioittamisen tärkeys. "Syntymäperheelle pitää olla kiva. Jos ei tule toimeen, sitä ei saa näyttää lapsille, pitää ainakin yrittää." Myös sijaissisarusten merkitys tuli esiin sekä se, että lasten tulisi olla samassa asemassa perheessä. "Pitää olla tarkkana, ettei perhehoitajien lapset ole ärhäköitä". Kun joku lapsista muuttaa pois, siitä olisi tärkeä keskustella kaikkien kanssa. Lapset kokivat yksilöllisyyden merkitykselliseksi. Eräs lapsista kertoi, että joutui pitämään edellisessä perheessä omalle tyylilleen vieraita vaatteita. "En mä oo sellanen." Uudessa perheessä alkuvaihe voi olla vaikea, kun on ikävä syntymävanhempia. Siksi on tärkeää, että "uuteen kotiin ja aikuisiin saa tutustua rauhassa." Ensimmäisellä tutustumiskäynnillä on hyvä olla oma vanhempi tai luotettu aikuinen mukana. "Se auttaa, että saa olla oma itsensä."

3.2 Sosiaalityön, koulun ja varhaiskasvatuksen tuki ja yhteistyö

THL suosittaa Sisukas-mallin tai muun vastaavan sijoitettujen lasten koulun käyntiä tukevan mallin käyttöön ottamista (Heino & Säles 2017, 63). Suosituksen taustalla on tieto siitä, että koulun käynnin ongelmat indikoivat myös muita syrjäytymiseen liittyviä pulmia. Sisukas tarkoittaa pähkinänkuoressa sitä, että sijaisperheeseen sijoitetun lapsen koulun käynnin tukena

on moniammatillinen tiimi, johon kuuluvat sijaisvanhemmat, lapsi, sosiaalityöntekijä, psykologi ja erityisopettaja, joiden tehtävänä on tukea lapsen koulun käyntiä. Tukijakson aikana lapselle tehdään psykologiset ja kognitiiviset testit, jotka tehdään uudelleen tuen päättyessä. Ruotsissa tämä malli on nimeltään Skolfam ja sen läpikäyneet nuoret menevät yhtä usein lukioon kuin ei-sijoitettuna olleet nuoret. Keski-Suomessa mallia on pilotoitu. Siellä kehitettiin maakunnallista Sisukas-tiimiä, joka koostui yhdestä sosiaalityöntekijästä, psykologista ja erityisopettajasta. Tämä tiimi palveli 20 perhehoitoon sijoitetun lapsen koulun käynnin tukemista 9 kunnan alueella.

Sisukas-mallin hyötyjä ovat: yhteispohjoismainen systemaattisesti arvioitu malli, koulun käynnin tuki on auttanut nuoria jatko-opiskeluihin, oppimistulokset ja osallisuus on parantunut yksilöllisen tuen myötä, ammattilaisten osaaminen vahvistui ja roolit selkiytyivät, tiedonkulku parani, saavutetaan inhimillisiä ja taloudellisia säästöjä syrjäytymisen ehkäisyn myötä. Sisukas edellyttää johdon tukea, menetelmän laajaa käyttöön ottoa, konsultoivan tiimin palkkaamista lisäresursseina ja työntekijöiden sitoutumista. Lisätietoja: <http://sijoitettulapsikoulussa.fi/>. Lastensuojelun perhehoidon työryhmässä on tutustuttu Pesäpuu ry:n johdolla Sisukas malliin.

Pesäpuu on esitellyt Sisukas -mallia muissakin tapahtumissa: paikallisessa seminaarissa 17.5.2018 sekä sijoitetun lapsen näkökulmia on käyty läpi Opettajien veso-päivillä syksyllä 2018. Yhteensä 87 opettajaa on tutustunut traumatisoituneen lapsen kokemuksiin ja oppimisen yhteyteen. Lisäksi Pesäpuu on kouluttanut Sisukas näkökulmia Uusi lastensuojelulaitos Seinäjoelle –Seminaarissa 15.11.2018.

Perhehoidon maakunnallisessa työryhmässä päädytty esittämään Sisukas –tiimin tyyppistä työskentelyä maakunnalliseen perhehoitoon jatkossa.

3.3 Syntymäperheen kanssa tehtävä työ

THL suosittaa, että syntymävanhempien tukeminen ja kuntoutuminen nostetaan toimivan perhehoidon keskeiseksi edellytykseksi. Tämä toteutuu seuraavin edellytyksin perhehoidossa: riittävien palveluiden takaaminen muutosvaiheissa, vertaistuen tarjoaminen sosiaalityön rakenteissa, kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen ja koulutuksen tarjoaminen myös syntymävanhemmille. (Heino & Säles 2017, 82.) Lastensuojelun perhehoidon työryhmässä oli teemaa käsiteltäessä vierailmassa kaksi kokemusasiantuntijaa, aikuissosiaalityön, päihdetyön ja aikuispsykiatrian edustus. Syntymäperheen tukemista käsiteltiin eri näkökulmista käsin.

Lastensuojelulaki 30§ määrittelee vanhemmille tarjottavaa tukea:

"Huostaan otettua lasta koskevaan asiakassuunnitelmaan kirjataan lisäksi sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan, miten toteutetaan lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa ja miten samalla otetaan lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Huostaan otetun lapsen vanhemmille on laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jolle sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kuten päihde- ja mielenterveyshuollon kanssa". (lastensuojelulaki 417/2007)

Kokemusasiantuntijoiden/syntymävanhempien näkökulma:

Kriisitalanteissa on tärkeää saada apua kohdennetusti ja oikea-aikaisesti. Vanhemman voi kuitenkin olla vaikea kertoa asioiden oikeasta laidasta, koska pelko huostaanotosta on suuri. Kokemusasiantuntijat painottavat ensikohtaamisen tärkeyttä, sillä usein se määrittelee, missä määrin vanhempi voi luottaa työntekijään. Luottamuksellisen suhteen kautta on helpom-

pi kertoa avun ja tuen tarpeesta työntekijälle. Kokemusasiantuntijoiden kokemus on, että eri viranomaisten välillä on ohjaamista uudelle luukulle, vaikka monenlaisin tukimuodoin perheitä yritetäänkin auttaa. Huolimatta asenteiden muuttumisesta vuosien varrella, erityisesti isien on vaikea saada tukea omaan vanhemmuuteensa. Isät saattavat jäädä tiedon ulkopuolelle, kokea tullessa väärin kohdelluiksi ja lyödä sen vuoksi "hanskat tiskiinkin".

Huostaanotto on vaikea ja vanhemmuutta haavoittava asia ja siihen tarvitaan paljon tukea. Työryhmässä vierailleet kokemusasiantuntijat kertoivat saaneensaakin tukea. Huostaanoton päättämisen eri vaiheissa on koettu pompottamista luukulta toiselle ja uusiin perheittä kohdanneisiin elämänkriiseihin on ollut vaikea saada tukea. Kokemusasiantuntijat toteavat, että tukea on ollut paljon saatavilla, mutta se ei ole aina kohdentunut oikein. Esimerkiksi päihdekuntoutusjaksojen tulisi olla nykyistä pidempiä ja jatkotuen suunnitelmallisempaa. Olisi tärkeää se, että suunnitelmat tukitoimista tehtäisiin aidosti yhdessä, jotta saatutut muutokset kantaisivat paremmin arjessa.

Keskustelua vertaistuesta ja ryhmätoiminnasta, nykyhetki Etelä-Pohjanmaalla:

Vanhemmuusryhmiä ja muita vertaistukiryhmiä toimii päihdekliniikalla ja psykiatrisilla poliklinikoilla. Ne eivät kuitenkaan ole keskittyneet huostaan otettujen lasten vanhempien tarpeeseen. Nuorten ystävillä toimii Voikukkia vertaistukiryhmä. Ryhmään on ollut hankaluutta saada vanhempia. Familiarilla on myös mahdollisuus Voikukkia -ryhmien pitämiseen. Perhehoitokumppaneilla on mahdollisuus tarjota Mes -työskentely (perhehoitoon sijoitettujen lasten vanhemmille).

Vertaistuen kehittämistarpeet:

Ryhmämuotoisen tuen tulisi olla säännönmukaista ja sitä tulisi tarjota jokaiselle tukea tarvitsevalle vanhemmalle. Tuen toimivuudessa on kuitenkin haasteita. Ryhmiä ei ole aina alkanut juuri sillä hetkellä, kun vanhempi sitä tarvitsisi. Viranomaisilla on taipumusta valita osallistujia ryhmiin sen hetkisen tilanteen perusteella, jolloin tieto ryhmistä ei välttämättä tavoita kaikkia vanhempia. Myös ajankohta ryhmämuotoiseen tukeen osallistumiselle voi olla väärä. Tämän vuoksi tieto ryhmistä tulisi jakaa kaikille vanhemmille ja miettiä yhdessä vanhemman kanssa sopivaa osallistumisen ajankohtaa.

Sosiaalityössä tarvitaan kulttuurin muutosta suhteessa ryhmätoimintaan ja ohjattuun vertaistuelliseen toimintaan. Palveluntuottajat voisivat kehittää ja markkinoida entistä enemmän ryhmätoimintaa. Yksilöllistävästä sosiaalityön kulttuurista voidaan vähitellen siirtyä kohti yhteisöllistä sosiaalityön kulttuuria.

Ennen ryhmään tuloa huostaan otettujen lasten vanhemmilla on usein tarve myös henkilökohtaiselle, yksilökohtaiselle tuelle. Ryhmämuotoinen toiminta ei vastaa tuen tarpeeseen pahimman kriisin hetkellä. Tällöin tarvitaan esim. kriisitilanteeseen sopivaa vakauttavaa työskentelyä, minkä kautta huostaan otetun lapsen vanhemmalla on mahdollisuus toipua kriisistä nopeammin ja yhteistyö lastensuojelun kanssa lähtee paremmin käyntiin. Tärkeää on tsemppaaminen ja asiakkaan toipumiseen uskomisen. Työntekijällä on oltava ymmärrys siitä, että kriisi kuuluu jokaiseen huostaanottoon. Tunteiden sanoittaminen ja purkaminen on tärkeää voimaantumisen kannalta. Ammattilaisten tulisi ymmärtää myös vahvojen tunteiden syyt, eikä oikeutta niiden ilmaisemiseen tulisi kyseenalaistaa.

Huostaan otetun lapsen vanhemman tukihenkilönä voisi toimia oman lapsensa sijoituksen kokenut vanhempi, kokemusasiantuntija. Myös palaveritilanteet ovat vanhemmalle raskaita, joten niissä voisi olla mukana tukihenkilö. Mallia voisi ottaa esimerkiksi päihdekliniikoiden tukihenkilötoiminnasta. Myös Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin koordinoima "Voimaa arkeen" -konsepti toimii kokemusasiantuntijoiden kouluttajana ja sieltä voi saada kokemusasiantuntijoita mukaan prosesseihin. On kuitenkin huomioitava, ettei vertaistuki sovi kaikille ja kaikkiin tilanteisiin.

Aikuissosiaalityön näkökulma:

Aikuissosiaalityössä on hyviä kokemuksia tilanteista, joissa tehdään yhteistyössä lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa vanhemman asiakassuunnitelma. Tämänkaltaista viranomaisen välistä yhteistyötä tulisi lisätä. Mukaan tulisi ottaa myös muita asiakkaan kannalta tärkeitä toimijoita, kuten päihde- ja mielenterveystyön edustajia. Aikuissosiaalityössä on mahdollisuus tarjota myös keskusteluapua ja välittää viestiä lastensuojeluun. Aikuissosiaalityön näkökulmasta olisi mahdollista luoda myös nk. yhteisasiakkuuksia aikuissosiaalityön ja lastensuojelun välille.

Lastensuojelullisin perustein voi saada aikuissosiaalityöstä tukea. Huostaan otetun lapsen vanhempi joutuu usein luopumaan kodistaan taloudellisten tukien pienentyessä. Siirtymätilanteissa pyritään tukemaan asumista taloudellisesti lapsen edun mukaisesti. Esimerkiksi lapsen palatessa kotiin sijaishuoltopaikasta, aikuissosiaalityö voi tukea perhettä vuokranmaksussa. Kunnat poikkeavat toisistaan sen suhteen, tuleeko taloudellinen tuki lastensuojelun vain aikuissosiaalityön puolelta. Lastensuojelullisin perustein voi saada ennalta ehkäisevää tukea myös terapiakuluihin.

Toiveena on, että aikuissosiaalityö huolehtisi asiakkaan Kela-yhteyden luomisesta, mikä voisi vähentää myös lastensuojelun kuormitusta. Työn tekemisen pitäisi olla aina olla kannattavaa. Lyhyt työkäsi voi aiheuttaa suuret paineet perheille tukiviidakon vuoksi. Erilaisten tukijärjestelmien ja tuen tarpeen vuoksi aikuissosiaalityössä olisi tärkeä tehdä palvelutarpeen arviointi, jonne kutsuttaisiin kaikki osapuolet mukaan. Verkostoituminen palvelee asiakasta.

Lastensuojelun sosiaalityön näkökulma:

Tällä hetkellä vanhemmat jäävät lastensuojelun prosesseissa liian yksin, resursseja vanhempien tukemiseen ei ole riittävästi. Haasteena on myös lasten asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolin ristiriitaisuus suhteessa vanhempaan, sillä aina lapsen ja vanhemman etu eivät kulje käsi kädessä. Erityisen ristiriitaisissa tilanteissa on tärkeää tukea lapsen vanhempia erityispalveluna yksilöllisesti kriisi- ja traumatyön näkökulmasta. Pitkän prosessin sijaan kriisityöskentely voi koostua muutamasta vakauttavasta ja surua ja menetystä käsittelevästä tapaamisesta. Yleisemmälläkin tasolla kriisi- ja traumatietoisuuden lisääminen lastensuojelun sosiaalityöhön on oleellista esim. erillisten koulutusten kautta. Vanhemmalla tulee olla oikeus ilmaista kriisitilanteesta tunteitaan, ilman että häntä arvioidaan. Kriisitilanteessa toteutettu arviointi ei anna tilanteesta oikeanlaista kuvaa. Usein vanhempi hyötyy huostaanotto-prosessista erillisestä työskentelystä, eri työntekijän kanssa. Joustavuus tukitoimien suhteen huostaanotto-tilanteessa on tärkeää. Esimerkiksi tuttu perhetyöntekijä voi jäädä tukihenkilöksi vanhemmalle huostaanoton jälkeen.

Vanhempien osallisuuden varmistaminen sijoitusprosesseissa vahvistaa luottamusta työntekijöihin. Esimerkiksi sijaishuoltopaikkaan tutustuminen on tärkeä osa sijoitusprosessia. Yhteydenpidosta huolehtiminen lapsen ja vanhemman välillä on erityisen tärkeää. Kriisin keskellä on tärkeää antaa vanhemmalle myös positiivista palautetta. Neuvottelutilanteessa voidaan tavata vanhempi ennen neuvottelua ja huomioida näin hänen yksilölliset tarpeensa. Tästä on hyviä kokemuksia.

Konsultaation mahdollisuus ja tarve on olemassa molempiin suuntiin suhteessa syntymäperheen kanssa tehtävään työhön, mutta myös muutoin lastensuojelun tilanteisiin liittyen. Lastensuojelussa kaivataan konsultointimahdollisuutta erityisesti erikoissairaanhoidollisissa kysymyksissä. Osin tämä toteutuukin jo melko hyvin, toki yhteistyön kehittäminen on edelleen tarpeen. Kuitenkin myös lastensuojelussa on paljon sellaista erityisasiantuntemusta, jonka hyödyntäminen muissa palveluissa on suotavaa ja tarpeellista.

Päihdehuollon näkökulma:

Päihdekliniikalla on hyvät mahdollisuudet tukea riippuvuuksien hoidossa. Kaikki saavat omatyöntekijät, joiden kanssa elämäntilannettaan voi käydä läpi. Päihdekliniikalla on mahdolli-

suus tarjota monenlaisia tukitoimia vanhemmille ja perheille. Elämänkaarityöskentelyn kautta voidaan työstää huostaanottoa laajemmasta näkökulmasta. Perheleirit mahdollistavat vertaistuen ja vahvistavat lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta. Lisäksi käytetään mm. voimauttavaa valokuvausta ja fysioakustista tuolia. Vanhemmille on mahdollista tarjota päihdekuntoutusta intensiivijaksona. Myös psykoterapia on mahdollista, kun päihdeongelmista on päästy eteenpäin.

Päihdekllinikalla tehdään paljon yhteistyötä eri tahojen kanssa. Usein päihdehuollon työntekijät ovat lastensuojelun prosessissa mukana. Usein hyviä tuloksia saadaan, kun päihdehuolto on mukana koko prosessin aikana. Tärkeää, että viranomaiset työskentelevät samaan suuntaan.

Päihdetyössä lähtökohtana on asiakkaan arvostus. Tämä liittyy paitsi asiakkaan kohtaamiseen myös esim. kilpailutuksiin. Kilpailutuksessa olisi hyvä huomioida juuri kyseessä olevan vanhemman tarpeet. Asiakasraati on ollut päihdehuollon kilpailutuksessa mukana.

Aikuispsykiatrian näkökulma:

Depressiohoitajien ja päihdetyöntekijöiden tekemän perustason mielenterveystyö on erittäin tärkeää. Aikuispsykiatrialta on mahdollisuus pyytää tarvittaessa konsultaatiota lastensuojelun tarpeisiin. Erikoissairaanhoidon tarviin kuitenkin aina lähete. Aikuispsykiatrialla tarvitaan jalkautuvia palveluita, jolloin voidaan tukea perhettä kotiinpäin tarvittaessa. Vanhemmilla on mahdollisuus myös aikuispsykiatrian ryhmiin. Työntekijä voi olla neutraali ja puolueeton ja olla silti vanhemman tukena.

Tiedonkulku eri organisaatioiden välillä on tärkeää, jotta ei synny rinnakkaistodellisuuksia. Samoin verkostoituminen muihin palveluihin päin nähdään tärkeänä. Mikäli eri organisaatioissa on erilaisia näkökulmia, voidaan kokoontua asian äärelle ja käydä läpi kaikkien toimijoiden näkökulmia. Dialogisuuden lisääminen eri toimijoiden välille on tärkeää. Vanhempien ja lasten tilanteen tarkastelun kautta voi tulla esille erilaisia näkökulmia, jotka eivät kuitenkaan sulje toisiaan pois.

3.4 Sijaissisarusten tuki

Sisarus on yksi tärkeimmistä suhteista ja sijaissisaruksilla on merkittävä rooli sijoitetuille lapsille sekä toisinpäin. Sijaissisarukset jäävät nykyisellään liian vähälle huomiolle niin perhehoidon käytänteissä kuin tutkimuksessa ja kehittämisessä. Sosiaalityön näkökulmasta ei perhehoidolle kattavaa kuvausta siitä, millaisia hyviä käytäntöjä sijaissisarusten kohtaamisessa. (Heino & Säles 2017.) Hanketyöntekijä on tutustunut sijaissisarudesta tehtyyn tutkimuskatsaukseen: [The Impact of fosterin on fortercarers' children](#), joka on käsitelty myös työryhmässä.

Tutkimuskatsauksen suositukset ovat:

- Perheen lasten osallistaminen kaikissa sijaisperheen vaiheissa on tärkeää.
- Vanhempien tulee varmistaa se, että omat lapset saavat riittävästi tietoa.
- Perheen lapsilla tulee olla mahdollisuus jatkuvaan tukeen.
- Lapsilla on lupa puhua vaikeista asioista.
- Lapsille on varmistettava oma jakamaton aika vanhempien kanssa.
- Perheen omien lasten tarpeet otetaan huomioon sijaisperheen valmennuksessa ja koulutuksissa.
- Perheen omilla lapsilla tulee olla suora kontakti lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään tai perhehoidon vastuusosiaalityöntekijään.
- Sijaissisaruksien kohdalla on myös muistettava lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisen tehtävä.

Työryhmässä käytiin keskustelua seuraavista tekijöistä:

Työryhmässä tunnistettiin tutkimuskatsauksessa esiin nousevat asiat sijaissisaruksiin liittyen. Lisäksi käytiin keskustelua siitä, että sijaisperheen oma perhedynamiikka vaikuttaa myös sijoitettuun lapseen. Perhehoitoa järjestävät tahot näkivät tärkeänä sen, että ennakkovalmennuksessa huomioidaan sijaissisarukset entistä enemmän. Yksityiset ja järjestöjen järjestämät valmennukset huomioivat sijaissisaret ennakkovalmennuksessa ja myös sijoituksen aikaisessa valmennuksessa. Osa toimijoista on pohtinut vertaistukiryhmien järjestämistä sijaissisarille. Joskus sijaissisarusten voimakas vastustus on estänyt sijoituksen tekemiseen perheeseen. On tärkeää, että sijaissisaret saavat realistisen kuvan sijaisperheenä toimimisesta. Kunnan järjestämässä sosiaalityössä koettiin olevan resurssihaaste sijaissisarusten huomioimiseen.

Pohdittiin myös sitä, että perherakenteen haavoittuvuus erityisen haastavissa tilanteissa tulisi entistä paremmin ottaa huomioon myös sijaissisarusten kannalta. Sijaissisarusten oma tila koulussa on tärkeä, myös ikä on tärkeä huomioitava asia. Sijaisperheeseen ei kannata sijoittaa samanikäisiä lapsia kuin perheen omat lapset ovat.

Kokemuksen perusteella nousi esille, että sijaissisaruksilla tulee olla mahdollisuus myös sosiaalityöntekijän/omatyöntekijän kanssa keskusteluun tunteiden purkamiseksi. Työntekijällä tulee olla ymmärrys siitä, että tunteiden purkaminen liittyy sijaisperherakenteen luomaan paineeseen eikä se välttämättä liity erityiseen ongelmaan sijaisperheessä. Sijaissisarouden tukemisessa on otettava huomioon samoin kuin muutenkin yksilöllisyys, esim. lapsen temperamentti. Perhehoitoliitossa on käynnistynyt Meidän sakk – hanke, jossa keskitytään sijaissisarouden huomioimisen kehittämiseen. Sijaisperheillä tulisi olla tukiperhemahdollisuus, jotta perheen oma suojattu aika tulee turvattua.

Hanketyöntekijä on haastatellut kahta sijaissisarusta:

Perheen lapset kertoivat kokemuksistaan ja tuntemuksistaan sijaisperheeksi ryhtymisestä ja sijaisperheenä toimimisesta. Lapset kertoivat, että välillä tuntuu kuin oma yksityisyys olisi menetetty ja että kuka tahansa voi tulla kotiin milloin tahansa. Lapset kokivat, että alussa uusia lapsia vain tuli. Lasten kertoman mukaan uuden lapsen tulo ja myös lähtö perheeseen ovat vaikeita vaiheita. Uuteen tilanteeseen on vaikea oppia ja sopeutua. Nyt perheen lapset ovat oppineet siihen, että kun yksi lapsi lähtee, niin uusi tulee. Kokemuksen myötä he ovat oppineet, että vanhemmat ja viranomaiset huomioivat perheen kokonaisuuden.

Lapset ovat kokeneet, että eivät ole joutuneet liian aikaisin ja nuorena tietämään vaikeista asioista. Sijoitetun lapsen muutokset heijastuvat kuitenkin perheen ja lapsen olotilaan. Sijoitetun lapsen oireilu esim. kotilomien peruuntuessa voi huolestuttaa ja herättää ajatuksia siitä, mitä on oikein meneillään. Jokaiseen sijoitettuun lapseen muodostuu erilainen suhde. Toisiin muodostuu kiinteä suhde, toisiin ei. Matkan varrella lapset ovat oppineet, että kaikkien kanssa ei tarvitse olla ystävää, kaikkien kanssa on kuitenkin tultava toimeen.

Lupa puhua kaikista asioista ja tunteista on tärkeää. Perheen oma aika ja vanhemmilta saatu huomio ovat tärkeitä asioita. Arjen pyöryksessä on saattanut tulla tunne, että on unohdettu eikä tule kuulluksi. Perheen oman ajan ja jakamattoman huomion lisäksi hyvältä lasten mukaan tuntuisi se, että saisi puhua sellaisen ulkopuolisen ammattilaisen kanssa, joka ymmärtää.

Positiivista sijaisperheenä toimimisesta lasten kokemuksen mukaan on se, että on oppinut arvostamaan asioita eri tavalla. Lapsen perheen suulla: "Perhehoito on ihan hyvä apu lapselle."

3.5 Perhehoitajan tuki

Perhehoidon mallinnuksessa perhehoitajan tuki määrittyy seuraavasti:

1. Rekrytointi ja ennakkovalmennus

2. Odotusajan valmennus
3. Sopiva lapsi, sopivaan perheeseen prosessi
4. Alkuvaiheen tuki
5. Hoidollinen tuki (moniammatillinen tiimi), vuorovaikutuksen tuki
6. Työnohjaus
7. Mentorointi
8. Vapaat
9. Koulutus/virkistys
10. Tuki siirtymävaiheissa
11. Perhehoitajan terapia/hoidollinen tuki. (Heino & Säles 2017.)

Perhehoitajan tuki määrittyy siis usean eri tekijän kautta ja sen toimivuuteen vaikuttavat myös lapsen saama tuki ja syntymävanhempien saama tuki. Kaikilla toimijoilla on haastetta saada perhehoitajia ennakkovalmennukseen. Perhehoidon haasteet koetaan suuriksi, siksi tuki onkin niin erityisen tärkeää. Lapua on kunta, joka on kyennyt lisäämään perhehoitajien määrää. Siellä perhehoidossa on perhehoidon ohjaaja, joka toimii perhehoitajien tukena.

Sopivan lapsen sijoittaminen sopivaan perheeseen onnistuu kaikkien toimijoiden toiminnassa ja siihen keskitytään. Kuitenkin yllätyksiä tulee. Aina tieto lapsen tilanteesta ei ole riittävää perhehoitajalle tai lapsi saattaa oireilla enemmän perhehoitajalle siirryttyään.

Etelä-Pohjanmaalla eri tukimuodot perhehoitajilla toteutuvat toimijoiden mukaan kohtalaisen hyvin. Erityisesti yksityiset toimijat kykenevät tarjoamaan tiivistä tukea perheille sijoituksen alkuvaiheissa ja kriisitilanteissa, koska yhtä perhehoidon sosiaalityöntekijää kohden on noin 10 perhehoitajaa. Seinäjoella perhehoitajilla on mahdollisuus myös eri tukimuotoihin ja perhehoidossa on oma sosiaalityöntekijä. Perhehoitajien määrä on kuitenkin niin suuri, ettei intensiivinen tuki välttämättä onnistu eikä myöskään moniammatillista tiimiä ole käytettävissä kuten yksityisillä toimijoilla.

Kaikki toimijat näkivät alkuvaiheen tuen merkityksellisenä sijoituksen onnistumisen kannalta. Se tulisikin jatkossa erottaa omaksi tuen vaiheekseen, oli kyse läheisverkostosijoituksesta tai sijoituksesta perhehoitoon. Kaikki yksityiset ja järjestöjen ylläpitämät toimijat olivat vaiheistaneet alkuvaiheen tuen erikseen. Familiarilla on lisäksi käytössä pidemmän ajan suunnitelma tuen antamista varten. Kaikki toimijat olivat varautuneet kriisitilanteen tukeen, mutta yksityiset ja järjestöjen tuottamat kykenivät vastaamaan paremmin kriisitilanteen tukeen. Terapeuttisen työskentelyn muotoja löytyi Familiarilta ja Pelastakaa lapsilta. Esimerkkinä Pelastakaa lasten [PERHOSTyöskentely](#), jossa vahvistetaan lapselle kokemusta siitä, että hänellä on paikka molempien sukujen sisällä. Tavoitteena on, että perhehoitajan ja syntymävanhempien suhde kannattelee lasta ja rinnakkaisille vanhemmille syntyy kokemus yhteen hilleen puhaltamisesta. Indikaatioita PERHOSTyöhön ovat: Lapsen oireilu, oma jaksaminen, syntymävanhempien kanssa yhteistyön pulmat. Eritasoiset pulmat kietoutuvat yhteen ja muodostavat monimutkaisen vuorovaikutuskuvion. Työskentelyn avulla yhteisymmärrys osapuolten välillä lisääntyy ja lapsen tunnetaakka vähenee. Perhehoidossa tarvitaan erilaisia terapeutisia työskentelymalleja vuorovaikutuksen tueksi, jotta sijoitusten katkeamista voidaan ehkäistä. On kuitenkin varmistettava, ettei perhehoidon tuki pirstaloitu liian moneen suuntaan. Suurin tarve on sille, että perhehoitajalla on yksi hyvä kontakti, jonka kautta tarpeen mukaisesti tukea koordinoidaan. Lapuan perhehoidon ohjaaja on haastatellut 5 perhehoitajaa, jotka ovat tuottaneet näkemyksiään toimivasta tuesta.

Perhehoitajien näkemyksiä:

Perhehoitajat korostivat puhumisen mahdollisuuden tärkeyttä. Tukikontaktissa on oleellista: turvallisuus, matala kynnyks ja "tyhmien kysymysten" mahdollisuus. Tukityöntekijä/perhehoidon sosiaalityöntekijä toimii peilinä, joka sanoittaa arjessa tapahtuvia tilanteita. Perhehoitajat toivoivat kannustavaa ja ohjaavaa palautetta työstään ja säännöllisiä tapaamisia. Lisäksi käytännön tuki on tärkeää (tukiperhe, päivähoito, taloudellinen tuki, vapaat). Kaivattiin myös vertaistukea, työnohjausta ja vuorovaikutuksellista tukea arkeen per-

hehoidossa olevien lasten ja perhehoitajien välille. Tuen tulisi olla yhdenvertaista kunnasta riippumatta. Perhehoitajat pohtivat myös eläkkeen kertymättömyyden teemaa. Perhehoitajat näkivät, että perhehoidossa tulee olla oma sosiaalityöntekijänsä, koska lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on prioriteettina lapsen asiat. Lapsen tilanteesta tarvitaan kuitenkin riittävät taustatiedot, jotta perhehoitaja voi toimia tehtävässään menestyksellä. Joissakin tilanteissa sosiaalityöntekijää tarvitaan myös työrauhan ja turvallisuuden takaamiseen. Tuen vastaanottamisen mahdollistamiseksi tukiperhe voi olla hyvä keino.

3.6 Sukulaissijoitukset

Läheisverkostosijoitus tarkoittaa sukulaisten ja muiden lapselle läheisten henkilöiden luokse lastensuojelulain nojalla tehtävä sijoitus (lastensuojelulaki 37 § ja 40 §). Lapsen asumisen järjestäminen huoltajuusjärjestelyin kodin ulkopuolisen sijoituksen vaihtoehtona läheisverkoston kartoituksen perusteella (lastensuojelulaki 32 §) ei ole lastensuojelulain mukainen sijoitus, koska se toimeenpannaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) perusteella vanhempien välisellä sopimuksella tai hakemalla käräjäoikeudelta huoltajuusmääräystä. Oheishuoltajuutta käsittelevä tietopaketti löytyy osoitteesta:

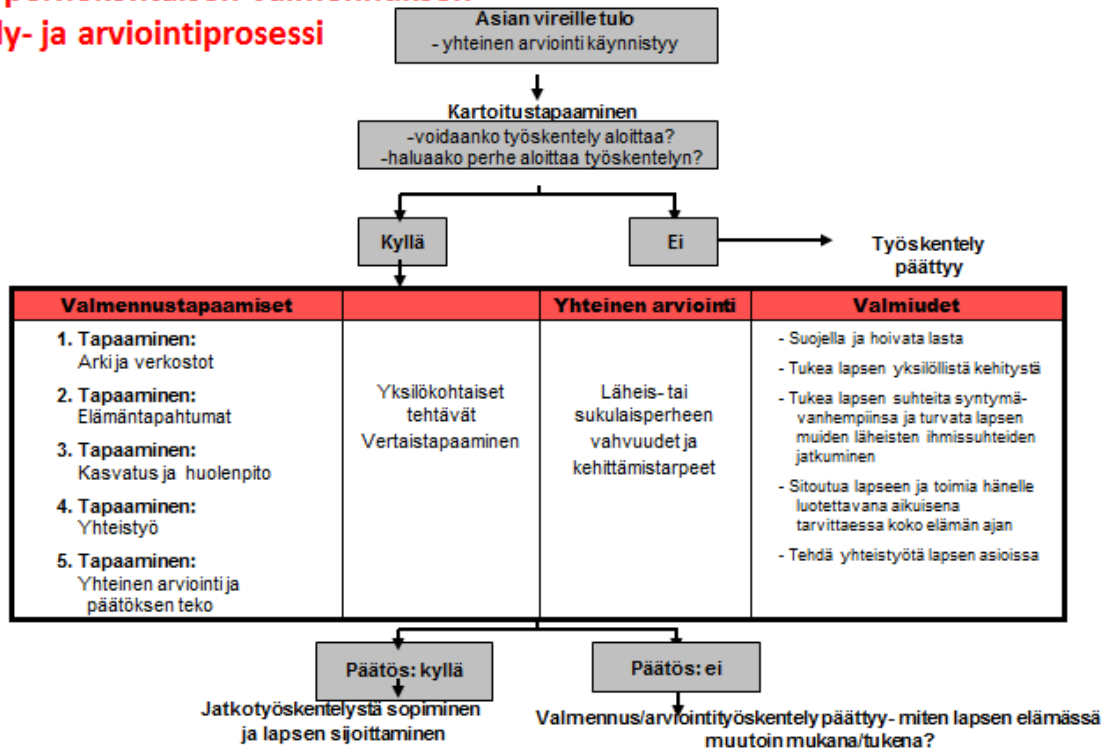
<https://pesapuu.fi/toiminta/perhehoito/oheishuoltajuus/>

Kaisa Vuolukan (2015) lisensoitetyössä sukulaissijaisvanhemmuuden kehittymiseen vaikuttavat yhteinen historia lapsen ja lapsen vanhempien kanssa. Tämän pohjalta voi muodostua positioita, jotka vaikuttavat myös yhteistyöhön sosiaalityön kanssa. Rakentuneet positiot:

- **Sijaisvanhemmuuteen ryhtyneet –positio**; harkittua, pohdittua, aikaa valmistautua muutokseen
- **Lapsen arjen huolenpitäjä –positio**; yleensä sijoitus tullut äkillisesti, halu pitää lapsi ohjaa toimintaa
- **Yhteydenpidon rajaaja/”taistelija” –positio**; sijaisvanhempi kokee, että hänen pitää taistella lapsesta ja omasta oikeuksistaan. Mitä tarkoittaa luottamuksen kannalta?

Pesäpuu on määritellyt perhekohtaisen valmennuksen työskentely- ja arviointiprosessin, jossa huomioidaan elementtejä Pride-valmennuksesta. Mallinnuksen hyödyntäminen perhekohtaisissa valmennuksissa on mahdollista.

**Pesäpuun perhekohtaisen valmennuksen
työskentely- ja arviointiprosessi**

Keskustelua työryhmässä sukulaissijaisvanhemmuudesta:

Nykyhetkellä kunnissa on epäselvää mikä on sukulaissijaisvanhemman asema ja maakunnassa onkin koulutuksen tarvetta sukulaissijaisvanhemmuuteen liittyen. Sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan kunnissa halutaan säästää eikä tarjota riittävästi tukea sukulaissijaisvanhemmille. Saattaa myös olla, että tehdään säästönäkökulma mielessä liian herkästi myös yksityisiä sijoituksia, jolloin sukulaisperhe jää kokonaan ilman tukea. Sosiaalityössä tunnustetaan se, että sukulaissijoituksissa tarvitaan paljon tunnetyötä, koska tilanteessa voi olla läsnä monenlaisia sukujen välisiä ristiriitoja. Yksityisten toimijoiden näkökulmasta vain harvoin tulee valmennuspyyntöjä läheis- ja sukulaisperheisiin siitä huolimatta, että kunnat tekevät yhä enemmän läheis- ja sukulaissijoituksia. Perhehoitajalla tulee olla vahva kyky tehdä yhteistyötä koko suvun kanssa, jolloin sosiaaliset taidot korostuvat. Myös taidot tehdä yhteistyötä viranomaisverkostoon ovat tärkeitä. Maakunnan perhehoidossa tulee erityisesti huomioida sukulaissijoitukset omana teemanaan, sillä niissä tarvitaan usein enemmän tukea kuin muissa sijoituksissa. Arvioinnin tulee olla samankaltaista kuin muidenkin perhehoitajien suhteen.

Näkyvissä on yhä enemmän se, että lapset ja perheet ovat juurettomia eikä läheisiä löydy. Toisaalta sosiaalityössä on vielä parantamisen varaa läheisverkoston selvitysten tekemisessä. Jo palvelutarpeen arvioinnissa läheisverkoston kartoitus tulisi olla mahdollisimman laaja. Sen kautta voi löytyä muitakin kuin sukulaisia, mm. naapureita, uusperheiden aikuisia, valmentajia ym. Tällöin voi muodostua läheissijaisvanhemmuutta. Usein sijoituksen tarve tulee nopeasti esiin ja siten sijoitus sukulaisperheeseenkin tapahtuu nopeasti. Seinäjoella sukulaisperheet koulutetaan yksilövalmennuksena vuoden sisällä sijoituksesta ja heille on tarjolla mentorointia ja työnohjausta. Lapualla 50 % perhehoitoon sijoitetuista lapsista on sukulaisperheissä, muualla prosentti ei ole näin suuri. Lapualla sukulaisperheet saavat samat maksut kuin muutkin sijaisperheet. Myös tuki on samanlainen. Tähän vaikuttaa se, että Lapualla on mahdollisuus tukityöhön (perhehoidon ohjaaja). Lapualla löytyy siis rohkeutta tarttua läheisverkostossa oleviin vahvuuksiin ja tätä rohkeutta tulee hyödyntää myös maakunnan perhehoidossa.

Sukulaissijaisvanhemmuudessa on näkyvissä ylisukupolvisuuden teemoja, jotka voivat näyttyä sosiaalityölle yhteistyön pulmina. Tällöin on tärkeää pysähtyä tekemään sosiaalityötä myös syntymävanhempien kanssa. Vanhemmilla voi olla monenlaisia pettymyksiä taustalla henkilökohtaisissa suhteissa, mutta myös palvelupoluissa. Sosiaalityössä tulisi huomioida henkilökohtaisen elämän ja palveluiden katkoksellisuuden yhteisvaikutukset. Myös perhehoitajien parisuhteen tukeminen voi olla perusteltua. Vaativissa tilanteissa parisuhde joutuu väistämättä koetukselle. Perhehoito on tehokas ratkaisu sijaishuollossa ylisukupolvisuuden ratkaisemiseen, mutta tuki tulee räätälöidä tällöin oikein. Perhehoidon alkuvaiheessa erityisesti tulee tarjota tukea riittävästi. Sijaisperheen asennekin on tässä tärkeässä roolissa. Lapselle tulee näkyä se, että sukulaiset arvostavat biologisia vanhempia ja aikuiset sopivat asioista. Yksityisten toimijoiden etuna on se, että on mahdollisuus tiiviiseen tukeen. Tällöin lukko-tilanteita syntyy harvoin.

4 Systeeminen perhehoito Etelä-Pohjanmaalla

4.1 Perhehoidon kansallinen toimintaohje toimintaa ohjaamassa

Vuoden 2018 loppuun mennessä ilmestyy kansallinen perhehoidon toimintaohje, joka tulee ottaa maakunnissa käyttöön. Toimintaohjetta tulee maakunnallistaa paikallisiin tarpeisiin nähden. Etelä-Pohjanmaalla tämä työ tulee liittää osaksi SyTy-hanketta, jossa tavoitteena on systeemisen lastensuojelun juurruttaminen ja maakunnallisen perhehoidon luominen.

4.2 Lapsikeskeisen suhteita vahvistavan perhehoidon varmistaminen ja toimijoiden roolit

Lapsen osallisuuden tulee olla keskiössä perhehoidon rakennetta ja sisältöä kehitettäessä jatkossa. Kaikki perhehoidon toimijat voivat vaikuttaa omalla toiminnallaan siihen, että lapsen osallisuus ja hyvinvointi kasvavat perhehoidossa.

Perhehoitajan rooli. Perhehoitajan työkalupakissa on utelias ja lapsikeskeinen asenne. Hänellä on kunnioitus kaikkia toimijoita kohtaan ja hyvät yhteistyötaidot. Lasten näkemysten kunnioittaminen on tärkeää, vaikka kaikkia lasten toiveita ei voi toteuttaa. Sijoitettu lapsi ja sijaissisarukset ovat tasavertaisessa asemassa perheessä ja biologisilla lapsilla on oikeus saada myös omaa aikaa. Perhehoitaja voi tukea lapsen osallisuuden toteutumista myös koulussa, harrastuksissa ja kaverisuhteissa. Erityisesti syntymäperheen kunnioittaminen on tärkeää. Perhehoitajan tulee ymmärtää lapsen mahdollisia traumaattisia taustoja ja samalla tukea häntä olemaan lapsen roolissa ja kertomaan näkemyksistään. Perhehoitajalla on vastuu siihen, että lapsi tulee mukaan otetuksi kaikkeen päätöksentekoon, myös asiakassuunnitelmiin. Perhehoitaja tukee lapsen siten lapsen aktiivista toimijuutta. Aikuisten tulee uskaltaa heittäytyä lapsen maailmaan, jotta voi päästä selville lapsen näkemyksistä. Perhehoitajan tulee arvostaa ja kunnioittaa syntymävanhempia, sosiaalityöntekijöitä ja opettajia. Lapsen osallisuus on jotain sellaista, jota lapsi voi oppia.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rooli. Sosiaalityöntekijän roolina on opettaa lapselle osallisuutta omassa päätöksenteossa. Tämä vaatii pitkän ajan. On huomioitava erilaiset keinot. (kirjeet, keskustelu, piirtäminen, yhteiset hetket, digitaaliset välineet). Sosiaalityöntekijöillä on oltava aikaa, jotta voi asettua perhehoidon systeemiin mukaan eikä vain "päältä katsojaksi". Sosiaalityöntekijä kokoaa tarvittavat verkostot. Systeemisen lastensuojelun toteutuminen vaatii resursseja.

Perhehoidon sosiaalityöntekijän rooli. Tiivis tuki perhehoitajalle ja mahdollisesti syntymävanhemmalle auttaa lapsen edun toteutumista. Tuki sisältää lapsen aseman vahvistamista ja

lapsen näkökulman esille nostamisesta. Tehtävänä on myös yhteensopivuuden varmistaminen lapsen ja perheen välillä.

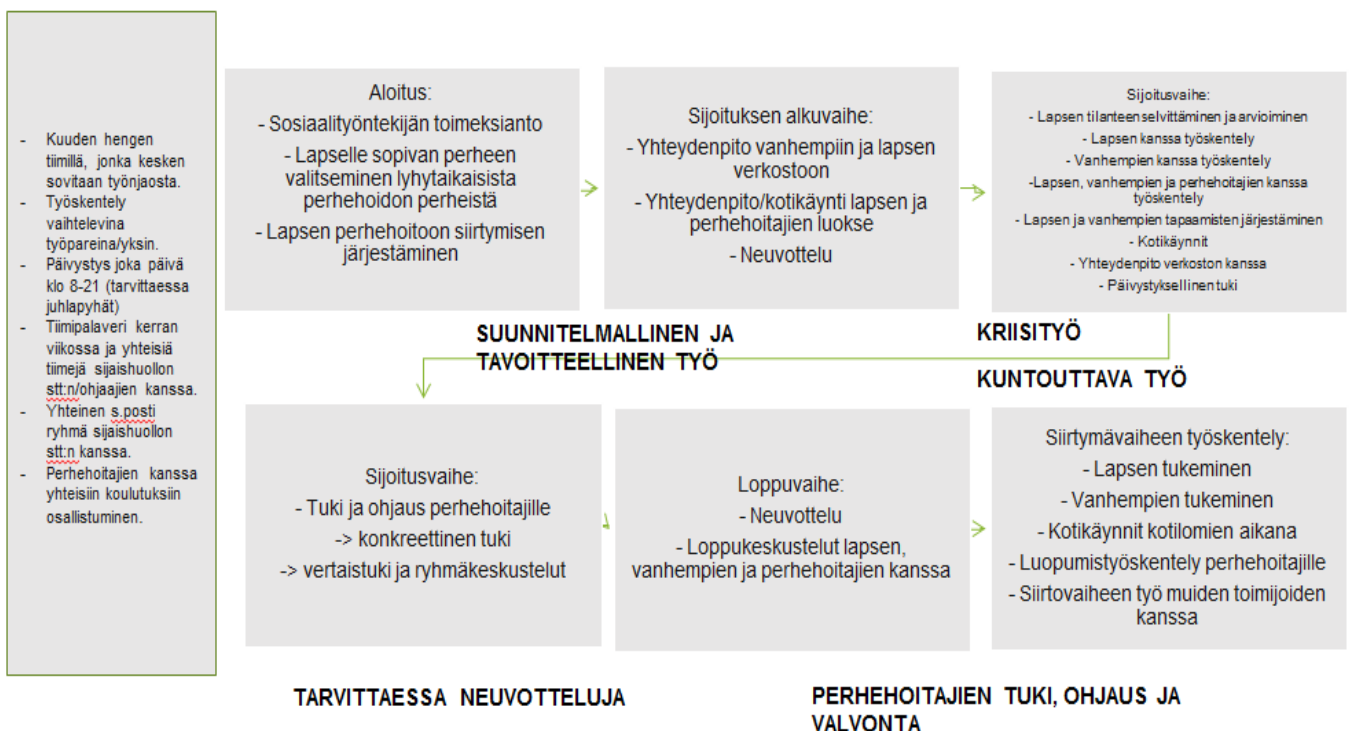
Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan. Perhehoidossa tarvitaan maakunnallinen rekisteri. Sosiaalityöntekijöiden asiakasmääriä tulee seurata. Tulee myös seurata kuinka paljon sosiaalityöntekijät ovat ehtineet tavata lasta. Osallisuusrakenteet tulee varmistaa maakunnassa (lapsille, sijaisvanhemmille, syntymävanhemmille ja perhehoitajille). Osallisuudesta täytyy tulla osa arjen käytäntöjä. Seinäjoella on olemassa oma valvontalomake valvontakäynneille. Valvontakäyntejä tehdään perhehoitajille ja laitoshoitoon. Perhehoidossa tuki ja valvonta liittyvät yhteen. Kun perhehoidossa on riittävät resurssit, mahdollisuus terapeutitseen suhteita vahvistavaan tukeen sekä asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tapaamiset ja yhteydenpito lapsen kanssa toteutuu, myös valvonta toteutuu. Kuntien ilmoitukset toiseen kuntaan tulee saattaa kuntoon.

Luottamushenkilöiden rooli. Mikäli perhehoidon lisääminen on todellinen strateginen valinta, tulee varmistaa riittävät resurssit perhehoidon toteuttamiselle. Toimivan lastensuojelun perhehoidon pohjana on osaaminen, terapeutitinen tuki, oppimisen tuki ja osallisuus.

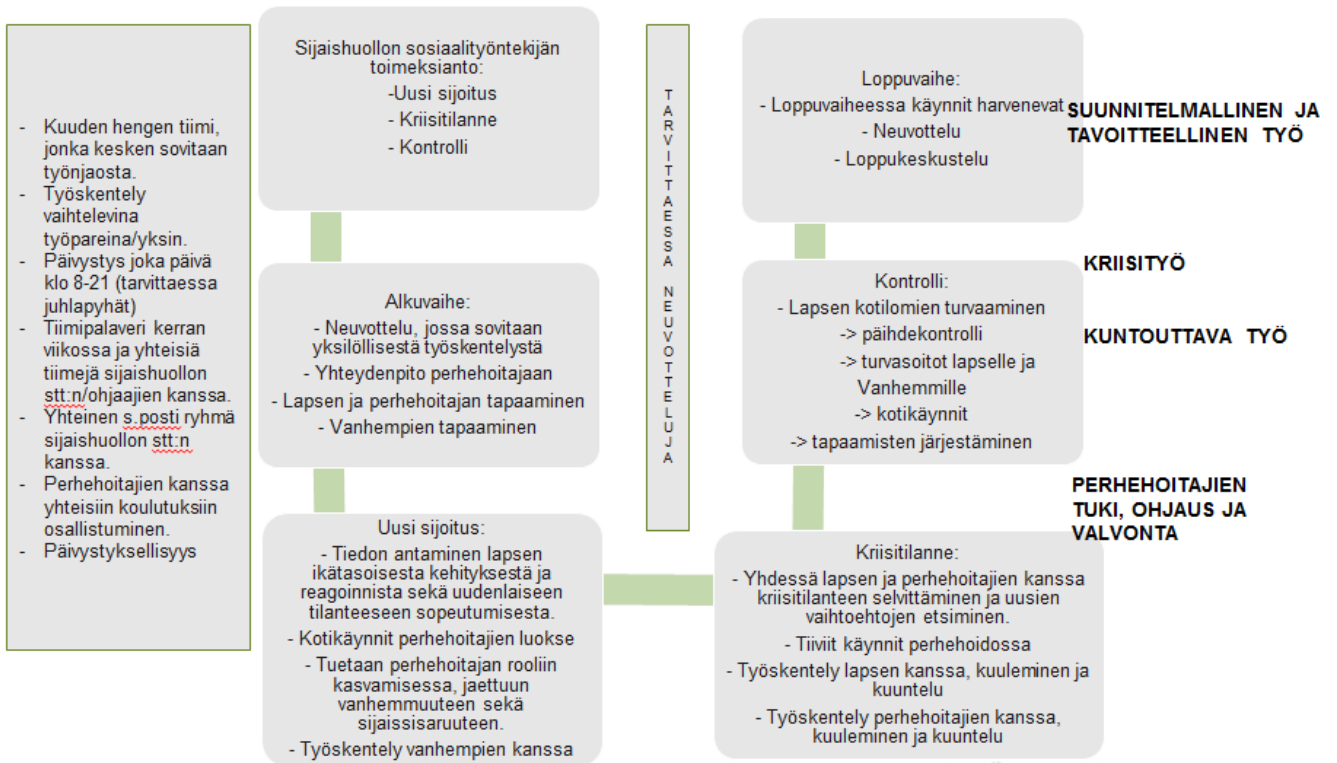
4.3 Perhehoidon prosessi tulevaisuudessa

Lape-hankkeen myötä perhehoitoon ollaan nyt luomassa perhehoidon malli Etelä-Pohjanmaalle. Mallissa voidaan hyödyntää Eksoten mallinnusta. Huomioitavaa on, että Eksotessa asuu n. 130000 ja Etelä-Pohjanmaalla n. 1900000 ihmistä. Eksotessa perhehoidon tukitiimissä on 6 työntekijää. (Vaasassa perhehoidossa on 1 sosiaalityöntekijä, 1 psykologi ja 2 sosiaaliohjaajaa). Perhehoito tulee siis resursoida oikein ja riittävä osaaminen tulee varmistaa Etelä-Pohjanmaalla.

Eksoten perhehoidon tukitiimin prosessi lyhytaikaisessa perhehoidossa:

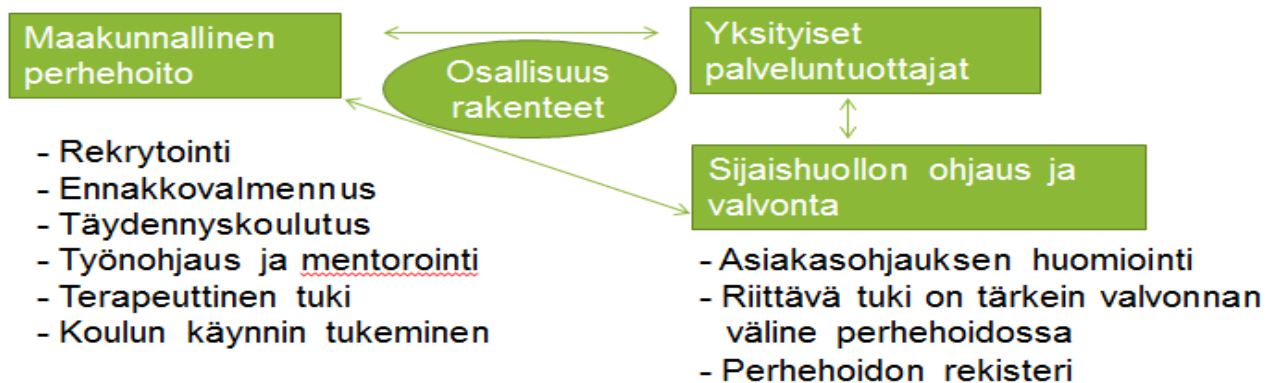
Eksoten perhehoidon tukitiimin prosessi pitkäaikaisessa perhehoidossa:

4.4 Perhehoidon rakenne tulevaisuudessa

Hahmotelma maakunnallisesta lastensuojelun perhehoidosta:

Maakunnallinen perhehoidon toimintaohje ohjaa (perustuu kansalliseen perhehoidon toimintaohjeeseen)

Keitä maakunnallisessa perhehoidon yksikössä tarvitaan:

1. Perhehoidon sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat
2. Terapeutti
3. Psykologit
4. Mahdollisesti erityisopettaja
5. Toimistosihteerit

Perhehoidon kokonaisuudessa tulee huomioida sijaishuollon asiakasohjaus, jonka avulla voidaan huolehtia tasalaatuisuudesta ja kustannustehokkuudesta. Maakunnassa on paljon laitostoimijoita ja tarjonta voi ohjata käyttämään laitoshoittoa silloinkin, kun perhehoito olisi riittävällä tuella sopiva sijaishuollon muoto. Perhehoitoon tulee luoda siis riittävät tukirakenteet myös vaativampiin tilanteisiin. Myös nuorille suunnattua perhehoitoa tulee kehittää.

5. Maakunnallisen perhehoidon askelmerkit Etelä-Pohjanmaalla Lape-hankkeen jälkeen

5.1 Suositukset kehittämistyön tulosten perusteella maakunnallisen perhehoidon muodostamista varten

Lasten ohjeita laadukkaalle perhehoidolle:

1. Ensimmäisellä tutustumiskäynnillä on hyvä olla oma vanhempi tai luotettu aikuinen mukana.
2. Uuteen kotiin ja aikuisiin pitää saada tutustua rauhassa.
3. Se auttaa, että saa olla oma itsensä.
4. Syntymäperheelle pitää olla kiva.
5. Asema perheessä tulee olla sama kuin sijaissisarilla.
6. Kun joku lapsista joutuu lähtemään, pitää keskustella kaikkien kanssa. Myös sijaissisarusten kanssa.
7. Tavallinen arki ja yhdessä tekeminen on tärkeää.
8. Hyvät sijaisvanhemmat huolehtivat.
9. Tapaamiset syntymävanhemman kanssa ovat tärkeitä. Pettymyksiä tulisi välttää.
10. Hyvän sosiaalityöntekijän kanssa voi tehdä yhdessä asioita ja jutella.

Vanhempien ohjeita laadukkaalle perhehoidolle:

11. Oikea-aikainen, oikein kohdennettu ja yksilöllinen tuki vakiintuneeksi käytännöksi

12. Kriisitilanteiden tuki ilman pelkoa sanktioista
13. Kuntoutusjaksojen riittävä pituus
14. Suunnitelmien tekeminen aidosti yhdessä asiakkaan kanssa ja eri hallinnon alojen kanssa
15. Mahdollisuudet yksilölliseen ja ryhmämuotoiseen vertaistukeen

Aikuissozialityön näkökulma:

16. Toimeentulotuen Kela-siirron myötä enemmän mahdollisuuksia työskennellä sijoitet-
tujen lasten vanhempien kanssa.
17. Taloudellisen tuen suunnittelu tärkeää lapsen sijoituksen myötä.

Lastensuojelun sosiaalityön näkökulma:

18. Nykytilanteessa vanhemmat jäävät liian yksin. Sijoitetun lapsen vanhemman asia-
kassuunnitelmat eivät aina toteudu.
19. Vanhempien kuntoutumisen tukeminen voi lyhentää sijoituksen pituutta ja se hyödyt-
tää lapsen sijaishuollon tavoitteiden toteutumista.

Päihdehuollon näkökulma:

20. Päihdehuolto on nykyhetkellä hyvin mukana lastensuojelun prosesseissa myös sijoitet-
tujen lasten vanhempien osalta. Ryhmätoimintojen ja leirien mahdollisuus.

Aikuispsykiatrian näkökulma:

21. Aikuispsykiatrialla on jalkautuvia palveluita sekä paljon erilaista ryhmätoimintoja, jo-
dien avulla voidaan tukea sijoitettujen lasten vanhempia. Lisänä perusterveyden-
huollon palvelut.

Moniammatillinen näkökulma syntymävanhempien kanssa tehtävässä työssä:

22. Vanhemmille tarjotaan tukea kuntoutumiseen lapsen sijoituksen yhteydessä.
23. Sovitaan työnjaosta ja tiedonkulusta vanhempien ja viranomaisten kesken. Van-
hempien palveluiden edustajien on hyvä olla tietoisia myös lasten tilanteesta, jotta
tuki kohdentuu oikein.

Sijaissisarusten näkökulma:

24. Sijaissisarusten tarpeet tulee huomioida ennakkovalmennuksessa ja sijoituksen aika-
na. Riittävä tieto ja tuki myös sijaissisaruksille.
25. Sijaisperheet tarvitsevat ohjausta siinä, miten tukea omia lapsia ja heille varmistetta-
va oma jakamaton aika vanhempien kanssa.
26. Sijaissisaruksilla on lupa puhua vaikeista asioista.
27. Sijaissisaret ovat tärkeä ihmissuhde sijoitetuille lapsille.
28. Sijaissisaruksilla tulee olla suora kontakti lapsen asioista vastaavaan sosiaalityönteki-
jään tai perhehoidon vastuusosiaalityöntekijään.

Perhehoitajien näkökulma:

29. Lastensuojelun perhehoitoon perhehoidon sosiaalityöntekijä
30. Perhehoitajille matalan kynnyksen mahdollisuus keskusteluun. (sosiaalityöntekijän
helppo tavoitettavuus) Avoin vuorovaikutus ja säännölliset sosiaalityöntekijän ta-
paamiset. Kannustava ja ohjaava palaute.
31. Perhehoitajille käytännön tukea (tukiperhe, kotipalvelu, päivähoido, taloudellinen tu-
ki, vapaat)
32. Vertaistuki, työnohjaus ja vuorovaikutuksen tuki tärkeää.
33. Tuen ja korvausten yhdenvertaisuus kunnasta riippumasta (myös eläkkeen kertymi-
nen)
34. Riittävät tiedot perhehoitajalle lapsen taustoista.

5.2 Ensiaskleet maakunnallisen perhehoidon muodostamiselle

Perhehoidossa on suuri tarve maakunnalliseen rakenteeseen, jotta voidaan saada riittävät resurssit ja osaaminen perhehoitoon. Lape-hankkeen aikana on tunnistettu, että tekemättömyyttä on paljon perhehoidon suhteen Etelä-Pohjanmaalla. Pienemmillä paikkakunnilla erityisesti perhehoito jää muun työn jalkoihin, kun sosiaalityöntekijöillä on niin paljon tehtävää. Tämän kootun tiedon avulla on mahdollista rakentaa maakunnallinen perhehoito Etelä-Pohjanmaalle.

Yksityisillä toimijoilla on omia osallisuusrakenteita perhehoidossa, mutta julkiselta perhehoidolta ne puuttuvat. Osallisuusrakenteet tulee luoda Etelä-Pohjanmaalle. Hankkeessa on harjoitettu osallisuuden huomioimista haastatteluin ja kehittämispäivien avulla. Seinäjoen sijaishuollon sosiaalityöntekijät suunnittelevat uutta kehittämispäivää perhehoitoon vuodelle 2019. Myös muissa kunnissa ja kuntayhtymissä toiminnan aloittaminen on tärkeää.

Tämä raportti nähdään tärkeänä välineenä ohjaamassa työtä jatkossakin. Jotta perhehoidon lisääminen ja riittävän tuen tarjoaminen on mahdollista, niin päätöksentekijöille tulee viedä tätä tietoa. Työryhmäläiset ovat sitoutuneita viemään tietoa eteenpäin omissa yksiköissään. Tämän lisäksi toivotaan maakunnallista tilaisuutta, jossa jaetaan laajemmin sekä raportin tiedot että perhehoidon kansallisen toimintaohjeen sisältö. Tähän tilaisuuteen voitaisiin päätöksentekijöitä mukaan, jotta strategisen valintojen pohjaksi saataisiin tietoa perhehoidon inhimillisestä näkökulmasta ja tuen tarpeesta strategisen ajattelun pohjaksi.

Jatkotoimenpiteitä maakunnallisen perhehoidon järjestämiseksi:

- Perhehoitajien maakunnallisen koulutusyhteistyön käynnistäminen
- Perhehoitajien rekisterin luominen
- Vertaisryhmät käytännöksi
- Kansallisen perhehoidon toimintaohjeen maakunnallistaminen (perhehoidon toimintatapojen yhtenäistäminen)
- Kansallisen sijaishuollon laatukriteereiden huomioiminen maakunnallisessa perhehoidossa
- SyTy-hankkeen aikana tehdään tarkempi suunnitelma perhehoidon maakunnallistamisen osalta huomioiden tämän raportin tulokset ja teesit

Lähteet

Heino, Tarja; Säles, Emilia (2017). Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito: Kohti perhehoidon laadun vahvistamista. Työpapereita 20/2017, THL. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-857-9>

Höjer, Ingrid & Sebba, Judy & Luke, Nikki (2013). The Impact of fosterin on fortercarers' children. University of Oxford. http://reescentre.education.ox.ac.uk/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/ReesCentreReview_ImpactOfFosteringOnCarersChildren.pdf

Ikonen, Riikka; Hietämäki, Johanna; Laakso, Riitta; Heino, Tarja; Seppänen, Johanna; Halme, Nina (2017). Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi: Kouluterveyskyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 2017/21, THL. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-903-3>.

Vuolukka, Kaisa (2016) Sydäimestä syntynyt – Sukulaissijaisvanhemmuuden erityisyys perhehoidossa. Lis tutukinto, Lapin yliopisto.

Kehittämispäivän tallenteet:

Perhehoidon yhteiskehittämispäivä 31.10.2017 SONetBOTNIA yhteistyössä THL:n kanssa Seinäjoella.

[Ohjelma \(pdf\)](#)

[Jälkitallenteet ja materiaalit \(pdf\)](#)

Pelastakaa lapset ry:n verkkomateriaali:

PERHOSyöskentely: [https://s3-eu-west-](https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapsset/main/2016/04/06181037/PERHOStyo.pdf)

[1.amazonaws.com/pelastakaalapsset/main/2016/04/06181037/PERHOStyo.pdf](https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapsset/main/2016/04/06181037/PERHOStyo.pdf)

Pesäpuun verkkoaineistot:

Pesäpuu, Sisukas –aineisto: <http://sijoitettulapsikoulussa.fi/>

Pesäpuu, Oheishuoltajuus: <https://pesapuu.fi/toiminta/perhehoito/oheishuoltajuus/>

Pesäpuu, Perhehoidon laatusuosituksen. Tavallista arkea, kilttejä aikuisia.

https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2018/02/lasten_laatusuositukset.pdf

Pesäpuu, Kirahviryhvät https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2018/06/kirahvi_esite.pdf

Lainsäädäntö:

Perhehoitolaki 263/2015; Lastensuojelulaki (417/2007), kehitysvammaisten erityishuollosta annettu laki (519/1977), vammaispalvelulaki (380/1987), sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Läheisverkostosijoitus: Lastensuojelulaki 37 § ja 40 §

Liite 1 Kysymyksiä sijaisperheiden rekrytointiin

"Olisi tärkeää, että ne jotka kouluttavat perheitä tähän työhön, kysyisivät perheiltä miksi he ryhtyvät tähän" (jälkihuollossa oleva tyttö 18v). Tämän nuoren kommentti on hyvin tärkeä. Hän on kokenut useita sijaishuollon muutoksia ja nähnyt miten erilaisia sijaisperheiden toimintatavat voivat olla. Leppälän perhekoti on koonnut listan kysymyksistä, joita tulisi kysyä kaikilta sijaisperheiksi haluavilta:

"onko teidän kodissanne tilaa lapselle kasvaa omaksi itsekseen"

"osaatko auttaa lasta oppimaan tuntemaan itsensä"

"toisen vanhemman lapsi tarvitsee aikuista huolehtimaan arjesta sen aikaa, että biologinen vanhempi saa asiansa riittävästi kuntoon. Voitko lähteä rinnalla kulkijaksi"

"osaatko antaa anteeksi"

"tiedätkö, että yön yli nukkuminen auttaa saamaan näkökulmaa asioihin"

"osaatko erottaa keskeneräisen leikin ja sotkun"

" tiedätkö, että puussa roikkuvalle lapselle huudetaan PIDÄ KIINNI ei ÄLÄ PÄÄSTÄ IRTI" (liittyy siihen, että kaikissa asioissa kannattaa kertoa mitä kannattaa tehdä ei sitä mitä ei saa tehdä)

" kestätkö lapsen pahaa mieltä""

" haluatko löytää ratkaisun mieluummin kuin syyllisen"

" osaatko myöntää olleesi väärässä"

" haluatko ilahtua joka päivä huomatesasi miten lapset oppivat uusia asioita ja oppivat luottamaan elämään ja omiin mahdollisuuksiinsa päivä päivältä enemmän"